

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2017 m. sausio 27 d. *

Svarbiausias mūsų ginklas yra Tėvynės meilė

Sausio viduryje LPKTS salėje vyko Ernesto Kuckailio knygos „Tylūs žingsniai per samanas“ pristatymas. Pažintis su knygos autoriumi prasidėjo gruodžio mėnesį jam skaitant pranešimą apie partizaninės kovos vietovių archeologinius tyrinėjimus. „Prakalbinčiai radiniai atkuria istoriją“ LPKTS organizuotame seminare istorijos mokytojams „Apie Laisvės kovų istoriją kalbékime gyvai ir įdomiai“. Iš visos Lietuvos susirinkę pedagogai dar ilgai ne norėjo paleisti įdomaus pašnekovo, tad su juo supažindinsime ir „Tremtinio“ skaitytojus.

Ernestas KUCKAILIS – vienas pirmųjų atkurtos Lietuvos kariuomenės savanorių, Specialiųjų operacijų pajėgų karys, vienas iš Jégerių bataliono kūrėjų, Žvalgų mokyklos kovinio rengimo instruktorius, Sausumos pajėgų Juozo Lukšos mokymo centro snaiperių ir taiklių šaulių rengimo eksperitas, vienas iš dešimties kariuomenės parinktų pavyzdžių jaunuoliams, norintiems tapti kariais.

– Ernestai, esate parašės tris knygas, o šiuo metu rašote ketvirtąją, vienos iš istorinės, išskyru pirmąją („Trispalvio erelio skrydis“ – prisiminimai iš pirmosios Lietuvos karių misijos Afganistane „Erelis 02“, – red.). Ar visada domėjotės istorija? Kuris laikotarpis Jus, kaip rašytojų ir istorijos tyrinėtojų, domina labiausiai?

– Iš tiesų, visi istoriniai laikotarpiai yra įdomūs, bet gilinausi i tuos istorinius epizodus, su kuriais teko pačiam susidurti. Dar būdamas vaikas mėgauva iškineti prie Nemuno, Kauno marių ieškodamas archeologijos trupinelių. Rasdavau ivaicių laikotarpį keramikos, titnago dirbinių. Yra pasitaikė ir smulkių 20 amžiaus karų radinių. Namauso ilgainiui susikaupė šokia tokia kolekcija. Rimčiau tyrinėti krašto istoriją pradėjau atsikėlęs gyventi į Rumšiškes, kai aptikau Antrojo pasaulinio karo apkasų linijas. Atsitiktinai aptikus 10 amžiaus skandinaviškų radinių ant vieno iš apkasų krašto, teko apie tai pranešti Kaišiadorių muziejui. Nuo tada prasidėjo mūsų bendradarbiavimas ir iki šiol esu vadinas „neetatiniu muziejaus darbuotoju“. Didžiausias laimėjimas tuo metu buvo aptikioti kiečių parašiutininkų apkasai, kuriems vadovavo plačiai žinomas karininkas majoras Rudolfas Vicigas (Rudolf Witzig). Tyrinėdamas Antrojo pasaulinio karo pozicijas sukaupiau daug patirties, kuri praverė vėliau tiriant partizaninio pasipriešinimo vietas.

Ne visiškai sutinku, kad knyga apie specialiųjų pajėgų eskadroną „Erelis-02“ yra ne istorinė. Tikslas buvo užrašyti eskadrono istoriją, jį jamžinti ateities kartoms. Taip, tai dar gana nesena-

istorija, tačiau jau istorija.

– **Kaip kilo mintis visa tai užrašyti?**

– Mintis rašyti buvo ne mano, paskatino artimi bičiuliai. Kažkada rašinėjau ivaicius straipsnius, išskaitant istorinę tematiką, į žurnalą „Karys“. Buvo padrąsintas ir paskatintas pirmąją knygą parašyti ir tai padariau. Knygą sekminai išleidus net dviem tiražais, iniciatyvos émési leidyklos „Vox Altera“ redakcija. Taip gimbė antroji, jau tikrai istorinė, karinė apybraiža apie vokiečių parašiutininkus, Rudofo Vicigo karių vieneta, kuris sturmavo Belgijos fortą Eben Emael, kovėsi Kretoje, Šiaurės Afrikoje ir Lietuvoje. Paskutiniuose knygos skyriuose pagrindinis herojus kovoja kartu su Lietuvos partizanais. Redakcijai patiko būtent šie epi- zodai ir buvau padrąsintas parašyti knygą apie Pietų Lietuvos partizanus, juolab kad turėjau gyvą savo senelio partizanavimo istoriją, kadaisi išgirstą iš jo lūpų. Beliko visa tai aprašyti dar vienoje istorinėje apybraižoje.

– **Partizaninio karo tema Jums ar- tima dėl šeimos istorijos, tačiau ją sudėjote tik į trečiąją knygą „Tylūs žingsniai per samanas“. Kodėl taip ilgai delsėte?**

– Šios temos imtis buvo nedrąsus, nes tai labai jautri mūsų tautai tema. Yra daug gyvų to laikotarpio liudininkų ir galėjau sulaukti labai prieštarinę vertinimą. Džiugu, kad iki šiol taip neatsitiko, knyga sutikta labai šiltai. Ačiū leidyklai „Vox Altera“, kuri padrąsino imtis šios temos. Teko giliau patyrinėti ir Pietų Lietuvos partizanų istoriją, rezistencijos pradžios laikotarpį, 1944–1946 metus. Beraštant knygą netgi buvo atrasta Antano Suraučiaus knygoje „Žaliojo rikiuotė“ minima partizanų stovykla šalia Seiros ir Dulgelės upelių santakos.

– **Daugybė metų dalyvaujate archeologiniuose partizaninės kovos vietovių tyrinėjimuose. Kokie radiniai ar su jais susijusios išvados nustebino labiausiai?**

– Jau mano minėtoje partizanų stovyklavietėje radome knygoje minimos mažosios hidroelektrinės, kuri gamino elektros energiją radio imtuvui, liekanas, vis dar aiškiai matomas kelme upeilio viduryje. Šalia šimtametės eglės buvo įkaltas antenos ižeminimas. Pats plk. Iln. Juozas Vitkus-Kazimieraitis, lankydamas stovyklą, gyre partizanus už tokią inžinerinę išmonę. Mano manymu, tai ne tik unikalus radinys, bet ir unikalus partizaninio laikotarpio inžinerijos pavyzdys.

Tyrinėjant kautynių vietą Užpelkių miške buvo surastas partizano žiedas su Vyčio simboliu. Tas radinys be galos sujaudino visus tyrinėtojus, sukėlė begales emocijų. Tokie radiniai itin reti. Yra manoma, kad žiedas galėjo pri-

klausyti vienam iš partizanų vadų.

Dar vienas pamintinas radinys – tyrinėjant Prisikėlimo apygardos štabo bunkerį Daugėliškių miške, itin kruopščiai ir atidžiai apžiūrint bunkerio vidų, buvo surasta 9 milimetru pistoleto kulka, kuri nutraukė vieno iš besiginančių gyvybę. Šis radinys ir su juo susijusi istorija iki šiol užgauna širdį, sunku apie tai kalbėti ramiai. Nejučia prisimenu grupės „Skylė“ dainą „Paskutinė kulka“. Mes ją radome ir, mano manymu, tai taip pat unikalus radinys, kuriam apibūdinti vieno sakinio neužtenka.

Daugėliškių bunkerio tyrinėjimai buvo unikalūs tuo, kad apjungus visą turimą – istorinę, žodinę ir archeologinę bei teismo medicinos – medžiagą, man pavyko atkurti mūšio eigą. Kol kas tai tikriausiai vienintelė gana detali ir išsami mūšio rekonstrukcija, kuri buvo teigiamai įvertinta ir partizanų ryšininko Kęstučio Bersėno-Stirniuko, šių tragiskų įvykių liudinininko, kuris MGB karių buvo atvesdintas prie bunkerio ir girdėjo mūšio garsus, vėliau buvo priverstas ištrauktis žuvusiu kūnus iš anksto bunkerio.

– **Kokie būdai ir formos yra tinkamiausi saugoti istorinę atmintį: knygos, paminklai, bunkerų atstatymas, mūšių inscenizacija?**

– Visi būdai yra geri, tik dėl kai kurių išpildymo galima ilgai diskutuoti. Jei kalbėti apie paminklus, tai aš apskritai jų pasigendu. Kur paminklai garsiausiaiems partizanų vadams? Dabar renkamos lėšos ir galbūt Kryžkalnyje iškils paminklas partizanams atminti. Kitas nemenkas galvos skausmas – bunkerų atstatymas autentiškose vietose. Mes su grupe archeologų, istorikų ir studenčių seniai bandome kalbėti, kad norint jamžinti partizanų atminimą, nebūtina atstatinėti bunkerius autentiškoje vietoje. Gerai, jei prieš tai dar būna ištiriamai, pasitelkiant specialistus. Tačiau yra dešimtys pavyzdžių, kai jie atkasiami kastuvais, suardant visą archeologinę medžiagą. O juk ja remiantis galima tikrai daug pasakyti, atkurti, patvirtinti arba paneigtis esamą informaciją.

Žmonių atmintis per ilgus metus išsikraipo, kaip miražas, o archeologija niekada nemeluoja. Kodėl nesukūrus atminimo parko ir neįrengus ivaicių ti-

pū bunkeriu vienoje vietoje? Jie galėtų būti apsaugoti nuo drėgmės, būtų lengva prižiūrėti, ir edukacijos tikslais toks parkas ar tiesiog vieta pasitarnautų gana solidziai. Dar vienas dalykas, kuris galėtų pasitarnauti atminimui jamžinti ir patriotiniams jausmams puoselėti – tai kino filmai. Tik dabar, po keleto nedrąsių bandymų, imame apie tai galvoti. Sveikinu serialo „Savanoriai. Laisvės kaina“ atsiradimą. Nepaisant dokumentalistų kūrinių, iki šiol težinojau filmą „Vienui vieni“. Ir tai viskas, ką turime per šitiek nepriklasomybės metų?

– **Esate profesionalus specialiųjų pajėgų karys, karybos specialistas. Ką kiekvienas mūsų galėtume padaryti, kad sustiprintume šalies saugumą ir, žinoma, kaip elgtis, jei nutiktų blogiausia?**

– Svarbiausias mūsų ginklas yra Tėvynės meilė ir valia priešintis okupantui. Norint nepaklustyti, nebūtina visiems griebtis ginklų. Yra daugybė kitų pasipriešinimo būdų – nepaklusnumas okupantu valdžios institucijoms, sabotažas, veikančių Lietuvos karinių vienetų rėmimas informacija ir materialiai.

Yra leidžiami leidiniai, kaip elgtis ginkluoto konflikto atveju, yra pilietinės organizacijos, vedančios praktinius išgyvenimo, medicinos, reakcijos į artillerijos apšaudymą pratybas. Šauliams leista išsigyti pusiau automatinius ginklus, vyksta jų rengimas, talkinant profesionalams.

Mums bandoma įteigti, kokia mūsų šalis maža, kokie mes niekingai neįgalūs apsiginti, ekonomines problemas bandoma susieti su Tėvynės savoka. (keliamas į 2 psl.)

Baudžiamoji byla Nr.93

Šią bylą sudaro 28 tomai. Mano rankose – paskutinis, 28-asis. Kaltinamoji išvada. Spausdinto teksto apimtis 44 puslapių.

Kaltinamas Algimantas Andreika, Antano, pagal Lietuvos SSR BK 68 str. I d. Byla pradėta 1981 metų gegužės 25 dieną, baigtą 1982 metų vasario 25 dieną. Pasirašo LSSR Saugumo komiteto tardymo sk. viršininko pavadutojas papulkininkis V. Kažys ir LTSR Saugumo komiteto Pirmininkas generolas majoras J. Petkevičius.

Šioje byloje nerasite né užuominos apie inkvizitoriskus tardymo, liudijimų išgavimo metodus, kurie pridengiami tendencinga, pretenzinga ir griežta retorika. Anuomet stropūs ir ištikimi tardytojai, rengiant kaltinimus, visose panašiose bylose pasiekdavo „gerų“ rezultatus, kurių ir reikėjo atėjūnams.

Siek tiek apie patį kaltinamąjį. Algimantas Andreika gimė 1950 metų birželio 11 dieną Klaipėdoje. Mokėsi 4-oje miesto vidurinėje mokykloje. Kaip pats rašo savo autobiografijoje, „1957 metais iš Sibiro tremties sugrižo mano seneliai, mamos tévai... Istrémė už rýsius su miško broliais... Iš jų pasakojimų supratau, kas yra stribas, komunistas, komjaunuolis, miško brolis ir taip toliau. Po truputį formavosi mano pasaulėžiūra, – pradėjau domėtis Lietuvos istorija“.

Persekiomai nepalaužė vaikino

Dar besimokant mokykloje, už vienai suplėstyta pioneriaus kaklaraištį, už patarnavimus bažnyčioje, Šv. Komunijos priėmimą, už bendravimą su užsienio laivų jūreiviais Algimantas pateko į saugumiečių akiratį. Baigęs 8 klasės, norėjo mokytis jūreivių mokykloje, tačiau, kaip „politiškai nebrandaus“, nepriėmė, nes baigusieji šią mokyklą jaunuoliai dirbdavo žvejybos arba prekybos laivuose, kurie dažnai lankydavo kitų, tarp jų ir kapitalistinių valstybių jūrų uostus. Tokia galimybė galėjo pasinaudoti tiktais politiškais „skaidrūs“ ir patikimi asmenys.

Atėjus laikui tarnauti kariuomenėje, Algimantą kvietė į karinį komisariatą, kalbino stoti į komjaunimą, žadėjo įvairių lengvatų, siūlė mokytis karininkų mokykloje. Kai šis griežtai atsisakė, pagrasino „kad išsiūs pas baltas meškas ne tik mane – visus...“. Siekiant išvengti tarnybos, kaip jis įvardino, „žudikų armijoje“, pradėjo slapstytis. Išvyko į Vidurinę Aziją, gyveno Tadžikijoje, Uzbekijoje, ten dirbo, sportavo, mokėsi, baigę vakarinę vidurinę mo-

kyklą. Tačiau visa tuometinės „laisvų“ respublikų sąjungos erdvė buvo apgaubta žmonių sekimo ir persekiojimo voratinkliu, iš kurio neįmanoma ištirkti... Neištruko ir Algimantas. Su milicijos priežiūra 1970 metų lapkričio 24 dieną jį traukiniu išvėžė į Rytus, į karinį dalinį prie Kinijos sienos. Iš pradžių tarnyba kariuomenėje vyko lyg ir sklandžiai. Bet vėliau, prisimena Algimantas, „kai atsisakiau atiduoti kryželį ir stoti į komjaunimą, - prasidėjo. Kitai tap kaip fašistu, vokiečiu nevadino... Persekiomis baigėsi suspardymu! ... Mane komisavo dėl stuburo traumas. Grįžau pas mamą į Klaipédą su ramenais. Gydžiausi...“.

Nuo 1972 metų Algimantas gyveno Vilniuje. Pradėjo studijuoti Vilniaus universitete. Čia taip pat atvirai reiškė priesiskumą esamai santvarkai, nedalyvavo „paraduose“, rinkimuose. Po atsisakymo dalyvauti A. Sniečkaus laidotuvėse, kuomet studentai privalomai turėjo stovėti kapinėse su gėlėmis, buvo išbrauktas iš universiteto studentų sąrašų. Bet noras mokytis, tobulėti nepraejo...

1973 metais A. Andreika, kartu su Šv. Mikalojaus bažnyčios tuo metu klebono, vėliau vyskupo Juozo Tunaičio rekomendacija, pateikė prašymą studijuoti Kunigų seminarijoje. Vėl kviečiamas pokalbiui įsaugumą, pasiūlė paramą stojant į seminariją, o ją baigus, galimybę vykti į Romą, bet su salygą bendradarbiauti. Stebėti klérirkus ir profesūrą, kaip dabar pasakyti buvęs Lietuvos Teisingumo ministras, dirbtį „stukaciumi“. Vėl kategoriškas Algimanto „Ne!“ Jis rašo: „Man atsisakius pažadėjo, kad be KGB leidimo niekur neįstosiu ir gerodarbo negausiu...“ Saugumiečiai savo pažadą tėsėjo. Nuo 1973 metų nuolat terorizuojamas, trukdoma siekti mokslo, priverstas dažnai keisti darbą, nuolat jautė neprtekliu.

Tačiau persekiomai ir skurdas nepalaužė Algimanto dväsios, ryžto, atkaklumo.... Jo tolimesnė veikla kaip veidrodėje atispindi Baudžiamosios bylos Nr. 93 minėtoje kaltinamojoje išvadoje.

1981 metų gegužės 5 dieną Lietuvos jūrų laivininkystės laive „Maratas Kozlovas“ buvo aptiktai paslėpti „antitarybinio turinio“ dokumentai. Laivas turėjo išplaukti iš Klaipėdos į Bremeną (VFR). Gegužės 25 dieną saugumo tardymo skyrius iškélé baudžiamają bylą, o jau kitą dieną Algimantas Andreika suimamas. Prasidėjo beveik metus trukę tardymai, kratos, konfiskavimai, kvotimas, ekspertizės ir taip toliau. Bylos pradžioje pateiktas visų kaltinimų

ir veikų apibūdinimas: „Už buržuaziinių nacionalistinių idėjų skleidimą tarp jaunimo, ...iki savo suėmimo dienos varė (A. Andreika) antitarybinę agitaciją ir propagandą: sistemingai gamino ir platin... nelegalius ir kitokius panašaus turinio leidinius“.

Algimanto Andreikos „nuodėmės“

Nupiešė plakatą (1974 metais), kuriame pavaizdavo tris žmonių – dviejų merginų ir jaunuolio figūras surakintomis grandinėmis rankomis ir nudažytas neprisklausomos („buržuazinės“) Lietuvos vėliavos spalvomis. Ši plakata pasikabino savo kambaryje.

Sukūrė papildomus aštuonis posmus (1974 metais) prie anksčiau platinamo eileraščio apie Kaune susideginusį Romą Kalantą.

Pasiraše ir platinio kreipimasi į Pabaltijo tautas „Estijos, Latvijos ir Lietuvos gelbėjimo tarybos“ vardu (1975 metais).

Nelegaliai privačiu būdu įsigijo ir susiremontavo portatyvinę rašomąją mašinę „Moskva“.

Kartu su kitaip pasiraše ir platinolaišką (1979 metais), adresuotą įvairoioms Vakarų šalių organizacijoms, apie Antano Terlecko, „padariusio itin pavojingą valstybinį nusikaltimą“, suėmimą.

1980 metų liepos 21 dieną Lietuvos okupacijos 40 metų proga A. Andreika paraše ir išsiuntė laišką, adresuotą SSRS AT Prezidiumo pirmininkui (L. Brežnevui) bei TSKP 26-ojo suvažiavimo prezidiumui, kuriame pareiškė, kad atsisako Sovietų sąjungos pilietybės, grąžino pasą ir karinį bilieta.

Nuo 1977 metų iki suėmimo platinio nelegalius leidinius „Lietuvos Kataliku Bažnyčios Kronika“, „Alma Mater“, „Aušra“, „Perspektyvos“, „Laisvės šauklys“, „Tiesos kelias“, „Varpas“ ir kitus.

O štai kaip Kaltinamojoje išvadoje apibūdinama A. Andreikos platinama medžiaga: „Nelegaliuose leidiniuose, knygose, mašinraštinėse brošiūrose, rašiniuose, eilerašiuose, anekdotuose ir atsišaukimuose skleidžiami šmeižiški prasimanymai, žemiantieji tarybinę valstybinę ir visuomeninę santvarką. Tarybų valdžia prilyginama fasismu. Tvirtinama, kad Lietuva yra „okupuota“, „paverpta“, lietuvių ir ypač tikintieji yra persekiomai, klasojamos Tarybų valdžios atkūrimo Lietuvos 1940 metais aplinkybės.... Šmeižiama TSRS nacionalinė politika. Liaupsinami asmenys, kovoje prieš Tarybų valdžią, ir kviečiamas į kovą prie jų dabartiniu metu.“

Protestuodamas prieš Lietuvos okupaciją, Kaune 1972 metų gegužės 14 dieną susideginęs Romas Kalanta byloje vadinas „psichiniu ligoniu“.

Kuriant bylą atlikta daug eksperimentų. Kadangi Sovietų sąjungoje visos dauginimo priemonės buvo griežtai apskaitomas, spausdinimo mašinelių šriftų pavyzdžius kaupė ir turėjo saugumas, aiškintasi, kurioje įstaigoje ir kuria spausdinimo mašinėlė buvo spausdinami nelegalūs leidiniai. Nustatinėjami atsišaukimų, laiškų, pareiškimų autorai pagal jų bražą. Pateiksiu vieną konkretų ir įdomų pavyzdį „Odologine ekspertize nustatyta, kad ant keletų lapelių, kurie 1975 metų gegužės 7 dieną buvo pasiųsti iš Kaliningrado į Vilnių ir į Rygą, išliko kaltinamojo A. Andreikos kvapai“.

Naujas žeminimo etapas

Visą tardymo laikotarpį Algimantas laikytas vienutėje, nieko neapšmeižė ir neišdavė.

Teismas, vykęs 1982 metų balandžio 5–8 dienomis, „ivertino“ jo veiklą – 4 metai griežtojo režimo lageryje ir 5 metai tremties Sibiro platybėse. Prasidėjo naujas žmogaus orumo žemėnimo, fizinio smurto ir susidorojimo Mordovijos lageryje etapas. Kai prisimena Algimantas: „Panaikino antrą invalidumo grupę, pridėjo dar 6 mėnesius bausmės, jokio kontakto su šeima, giminėmis, karceriai...“

Po griežtojo režimo lagerio 1985 metų gegužės 30 dieną Algimantas dar puše metų transportuojamas į tremties vietą Sibire. Ši kelionė buvo išskirtinė, pasižymėjo ypatingu saugumiečių sadizmu. Sverdlovsko kalėjime dvi savaites kartu su žiurkėmis laikė mirtininkų kameroje, Krasnojarsko kalėjime pakabino už rankų, visaip tyčiojosi, kankino, daužė, neteko 10-ies dantų. Po šio košmarisko etapo atsidūrė tremtyje Krasnojarsko krašte Bogučianų rajone Pinčiūgos kaime, kur, kaip pats rašo: „Man pasisekė, sutikau tremtinių nuo 1948 metų, labai padėjo...“

I valdžią atėjus Gorbačiovui, Rusijos imperijoje prasidėjo demokratėjimo procesai. Algimantas Andreika, jau būdamas silpnos sveikatos, iš GULAGO „kurortų“ 1987 metų gegužę grįžo į Vilnių, kuriame pastebimos ryškios permainos. Žmonės jau kalbasi ne pašnibždom, o garsiai, vis dažniau vartojo žodis Laisvė, steigiamos naujos ir atkuriamas priešokupacinio laikotarpio organizacijos bei partijos.

(keliamas į 8 psl.)

Svarbiausias mūsų ginklas yra Tėvynės meilė

(atkelta iš 1 psl.)

Taigi, būsime stiprūs tada, kai kaimynas matys mūsų valią priešintis, kai mylēsime Tėvynę, o į ekonominius reikalus žiūrėsime kaip į atskirą laikiną problemą, kuriai lemta būti išspręstai. Juk netekus neprisklausomybės, patys jau tikrai nebegalėsime tos gerovės kurti ir net dėl jos pakovoti. Esu tikras, kad esant reikalui vėl atsirastų tie 30 tūkstančių partizanų, kurie neleistų okupantui laisvai vaikščioti mūsų žeme,

šimtai tūkstančių jų rėmėjų padėtų kovoti tiek, kiek reikės. Esame parengę daug karių, gebančių veikti prieš užimtoje teritorijoje ir jie tai darys profesionaliai ir apgalvotai.

– Visa Jūsų veikla byloja, jog esate savo šalies patriotas, tačiau jaunoji karta dažnai kaltinama pilietiškumo ar patriotiškumo stygiumi. Kaip tai skatinti, ugdyti? Kokie keliai tinkamiausi?

– Per praktinius pavyzdžius. Ugdymas prasideda šeimoje. Mane patrio-

tiškai auklėjo mano šeima, mano senelė, kuri valandų valandas pasakojo apie „smetonišką“ Lietuvą, pasipriešinimą. Iš jos sužinojau apie veikiantį pogrinį ir buvau pasiryžęs prie jo jungtis. Nebeprireikė, nespėjau užaugti, tad 1991 metais jungiaus prie savanorių. Antroje vietoje – mokykla, ypač – istorijos mokytojai. Na ir, mano giliu įsitikinimu, tiesioginis prisilietimas prie istorijos. Kai mes ištyrėme bunkerį Dauželiškių miške, pavyko atkurti mūšio

eigą, papasakoti išbaigtą bunkerio istoriją. Tyrinėjimuose aktyviai dalyvavo Ariogalos ir Raseinių gimnazistai. Kai vyko mūšio metinių minėjimas ir atidarytas lankytojams atstatytas bunkeris, Ariogalos bažnyčioje prisiekė gausus būrelis jaunujuų šaulių. Štai tokią įtaką padarė vieno vienintelio bunkerio ištymimas, aktyvus visuomenės dalyvavimas ir jaunimo įtraukimas į procesus.

– Dėkoju už pokalbi. Rasa DUOBAITĖ-BUMBULIENĖ

Įvykiai, komentarai

Kuo baigsis antitrumpiada?

Net mūsų vietinės reikšmės skandalai, susiję su naujaja šalies valdžia, ne užgožia triukšmo, kuris pasigirdo nuo pat JAV prezidento rinkimų kampanijos pradžios. Vis augo, didėjo, kol galiusiai pasiekė apogejų Donaldui Trumpui tarpus 45-uoju JAV prezidentu. Dažniausiai kitose šalyse vykstantys politiniai procesai pas mus nesulaukia ilgalaikio dėmesio (na, padiskutuojā žymūs mūsų politologai, parašinėja žiniasklaida, „papolitikuoj“ visažiniai seniokai, ir gyvenimas toliau teka sena vaga), nes neatrodo, kad jie turėtų lemiamos įtakos mūsų šalies gyvenimui. Tačiau ši kartą viskas kitaip. Net tarpautinei politikai gana abeijingi kaimo gyventojai svarsto, kuo čia baigsis Trumpo išrinkimas JAV prezidentu? Stebėtis nėra ko – po tos informacijos, kurių su kaupu žarstę mūsų žiniasklaidos priemonės, susidarė vaizdas, kad Jungtinė Valstijose į valdžios viršūnė užkopė žmogus, kuriam visiškai nerūpi Baltijos šalių likimas, kuriam Putinas – geriausias draugas ir taip toliau. (Logiška būtų paklausti – o kodėl mes jam turėtume rūpēti, juk jo rūpestis yra JAV piliečiai?)

Tačiau negalima kaltinti tik mūsų žiniasklaidą – ir per angliskai transliuojamus televizijos kanalus (pavyzdžiu, BBC ar CNN) buvo galima išgirsti tą patį, taip pat internetiniai portalai mirgėto mirgėjo antitrumpiškais „vaizdeliais“ ir taip toliau. Svarbiausia, kad Trumpo išrinkimu neslėpdamas džiaugėsi Kremlius, kurį H. Klinton šalininkai nebe pagrindo apkaltino įsilaužimu į Demokratų partijos kompiuterius ir pagalba Trumpui. Tai nebuvó išsigalvojimas – Kremlius tikrai tą padaré, bet kad būtų sąmoningai siekės Trumpo pergalės – nesąmonė (Kremlui greičiau būtų tikės Obamos „santykį per krovimo“ kursas, kurį būtų tėsus H. Klinton). Bet kad Kremliaus svajonė – susiskaldžiusi JAV visuomenė – neabejotinas faktas. O jeigu dar amerikiečiai nusivils europiečiai, tai išvis – žydroji Kremliaus svajonė. Rusijos propaganda aria šią vagą iš paskutinių. Kvaila būtų galvoti, kad iš meilės Trumpui rusų juvelyrų nukalė (tais neseniai rodė mūsų televizija) proginių kilograminė sidabro monetą, kurioje pavaizduotas Trumpo profilis. Beje, iškalbinė monetos detalė, kad vietoje tradicinio „In God we trust“ („Mes pasitikiame Dievui“) rusai parašė „In Trump we trust“, otaiskamba kaip pasityciojimas. Matyt, tam atvejui, jei Kremlui tektų

skaudžiai nusivilti... Deja, tačiau tenka pripažinti, kad Kremliai kol kas sekasi mulkinti, daug kas patikėjo, jog Trumpas linkęs į Putino pusę...

Tačiau netrukus émė ryškėti priestaragingi dalykai: naujas JAV Prezidentas į savo komandą émė burti žmones, kurie aiškiai pasisako prieš Rusijos tarptautinę politiką, grįstą agresyvumu ir karinėmis priemonėmis. O savo šalies viduje naujas prezidentas émési veiksmų, kuriuos žadėjo atlkti, jei bus išrinktas. Pavyzdžiu, atšaukti netekusią Obamos sveikatos apsaugos sistemos reformą (kaip pasakojo mūsų tautiečiai, gyvenantys JAV, ši reforma – tai dykaduonių lepinimas, nes „kol aš „ariu“ per valstijas su „traku“ (sunkvežimiui), jie sau sėdi pakelėje ir ruko marichuaną, o draudimą jiems aš turiu uždirbt“).

Bet svarbiausia, ką išryškino naujojo JAV prezidento D. Trumpo išrinkimas, yra Vakarų pasaulio tapatybės križė, susikūrusi ant krikščioniškuų vertybų pamatų, Vakarų visuomenė „kairėdama“ nuo jų nutolo taip, kad émėjas neigt! Nepaprastai taikliai ir aiškiai antitrumpišką kampaniją ir jos priežastis bei visuomenės susiskaldymą apibūdino žurnalistas ir redaktorius Vidas Rachlevičius (nuo 1990 metų dienraščio „Lietuvos rytas“ vyriausiojo redaktoriaus pavaduotojas, 1990–1991 metais priedo jaunimui „Mes!“ redaktorius, 1995–1997 metais dienraščio „Laikinoji sostinė“ vyriausias redaktorius. 1998 metais „Lietuvos žinios“, vėliau „Verslo klasė“, nuo 2006 metų žurnalo „Versus“ redaktorius), savo „Facebook“ paskyroje įkėlės ši apmasty: „Prezidento Donaldo Trumpo inauguracija ir parodė, kad Amerikos ir kitų Vakarų šalių visuomenės yra stipriai susiskaldžiusios, o tiksliau – dirbtinai suskaldyti, nes radikalai liberalizmo, vadinosios įvairovės, genderizmo bei bendrų tualetų idėjos buvo diegiamos ne bendru visuomenės sutarimu – kol tradicines vertebes išpažianti visuomenės dalis santuriai gūžčiojo pečiai, kita pusė okupavo teritoriją po teritorijos. Įvairūs ženklai rodo, kad visuomenės stovi ant realių ir pavojingų vidinių konfliktų slenkščio. Galima konstatuoti, kad JAV visuomenėje diskusijos dėl vertybų jau nebéra, o vyksta stipri ideologinė – vertybinių – kultūrinė priešprieša ir, regis, nėra jokio pagrindo tikėtis, kad skirtinės pusės pozicijos gali suartėti. Taigi atities scenarijus yra gana pavojingas:

kas ką? O svarbiausia – kaip?

Pagrindinė konflikto kurstytoja yra populiaroji JAV ir kairuoliška Europos žiniasklaida, kuri ne tik nebesilaino profesinių standartų, bet jau nusirito iki prasto skonio patyčių ir dr. J. Gebelso propagandos lygio. Iš Lietuvos daug kas nematyti, bet šios dienos pasaulinės spaudos D. Trumpo karikatūros primena Antrajį pasaulinį karą ir tai, kaip sąjungininkų spaudoje dailininkai vaizdavo Hitlerį. Iš pirmo žvilgsnio atviras D. Trumpo karas su nesąžininga ir neobjektyvia žiniasklaida gali pasirodyti savižudiškas, bet jis neturi kito pasirinkimo, nes liberalioji žiniasklaida trykšta zoologine neapykanta jam ir viskam, kas juo susiję, todėl jokio objektyvumo jis negali tikėtis, ir reali alternatyva yra 20 milionų jo „Twitter“ paskyros sekėjų. Štai ne koks nors portaliukštis ar blogeris, o vienas didžiausių JAV TV kanalų ABC per tiesioginę inauguracijos transliaciją D. Trumpo kalbą prilygino Hitlerio kalboms, po to melagingai (kaip ir didžioji dauguma JAV žiniasklaidos) teigė, kad D. Trumpas iš Ovalinio kabineto pašalinė M.L. Kingo biustą ir pan. Nors tas biustas visą laiką buvo savo vietoje, o nuotraukoje jis buvo užstojo slaptoios tarnybos pareigūnas. Regis, tik žurnalas „Time“ atsiprašė mažomis rai delémis... Ta pati žiniasklaida, prilygindama savo prezidentą Hitleriui, apsimetė nepastebėjusi, kad D. Trumpo kabinete atsirado sero V. Čerčilio, kuris buvo pagrindinis JAV sąjungininkas kovoje su nacizmu, biustas, kurį buvo pašalinės B. Obama. Situacija ir apgailėtina, ir grėsminga, nes dėl žiniasklaidos transformacijos, kai jis jau ne praneša apie įvykius, o pati juos kuria – visuomenė nebegali sužinoti, kas iš tikrųjų vyksta. Taip atverta galimybę didžiulėms manipuliacijoms visuomenės nuomone. Visa tai akrai kopijuojasi ir mūsų žiniasklaida, o „Facebook“ veikia bandos instinktas – „pavarom ant D. Trumpo“.

Laikydamasi naujujų neapykantos D. Trumpui standartų, populiaroji žiniasklaida nušietė ir „Moterų maršą“, parodžiusi tik jo rožinę pusę. Tačiau net kelios garsios JAV moterys teisių aktyvistės pripažino, kad moterys praleido gerą progą pasisakyti, nes Vašingtonas tas maršas virto idėjiniu chaosu, agresyviu kairuolišku jovalu su daugiaukštakintinės minios akivaizdoje riebiausiai besikeikiančia Madonna ir silikoninėmis vaginomis apsitaisiusiomis

klykiančiomis moterėlėmis, kurios mažesnėmis šio organo versijomis dar buvo „papuošusios“ savo vaikus. Ta „progressyvioji“ visuomenės dalis aiškiai ir agresyviai pasisakė už visuomenę be tradicinių vertybų ir stabdžių, už vaizdžiai kalbant – upę be krantų. Visa tai man labai priminė pernai Vilniuje vykusias „Baltic Pride“ eitynes, kuriose nemačiau né vieno pažistamo ar placiai žinomo gėjaus. Regis, ten susirinko tik visoks „neformatas“ ir jokios gyvenimo patirties bei supratimo neturintis jaunimėlis, kuriam svarbiausia smagiai patriukšauti ar šunį aprenti vaivorykštės spalvų marškinėliais. Nesiginčiu – laisvė yra puiku!

Idomu pastebeti, kad kai B. Obamos kadencijų metu kairysis liberalizmas ir vadinosi įvairovė buvo studiama į visas JAV gyvenimo sritis, su tuo nesutinkantys D. Trumpo rinkėjai – „tamsūs, neįspurę homofobiški rasisai ir seksistai“, nedaužė langų ir gatvėse nedegino automobilių, bet kai nuspindė, kad to jau pakaks, kad tai yra keliais į susinaikinimą, pasisakė per rinkimus. Su tuo, regis, neketina taikystis agresyvieji kairieji. Jų oponentai, ačiū Dievui, kol kas tyli ir į konfliktus nesivelia, bet ar taip bus visą laiką?“

Po širomis V. Rachlevičiaus mintimis komentatoriai paliko galybę vertinimų, apie kuriuos pats autorius tepasakė: „Kaip ir tikėjausi, nemažai komentatoriu, kaip įprasta Lietuvoje, nuklydo į smulkmenas ir asmeniškumus ir nekalba apie esmę, bet liūdniausia, kad ir liberalus jaunimas, kuriam jau trūksta lietuviškų žodžių minčiai išreišksti, diskutuoja kaip tas rusas iš sovietmečio anekdoto: susitinka amerikietis ir rusas, ginčiasi, o kai rusui priėmsta argumentų, tas išrežia: „O pas jūs negrus karia!“ Tačiau man tereikėjo pasitikrinti vieną iš savo teiginių ir aš pasitikrinau: tiek JAV, tiek ir Lietuvos visuomenės JAU yra suskaldyti ir susipriešinusios, todėl labai abejoju, ar civilizuota diskusija apskritai yra įmanoma, jau nekalbu apie konsensą, nes visi jau sėdi savo apkasuose. Todėl dar kartą aiškiau akcentuoju svarbiausią šio teksto mintį ir nuogaštavimą: kol viena visuomenės dalis garsiai šaukia „Dangus griūva!“, kita kol kas santūriai stebi. Blogiausia, kas gali įvykti, tai jeigu vieną dieną ir kita grupė išeis į gatves, o tada mažiausia kibirkštėlė gali įžiebti didelį gaisrą.“

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Prašoma paskelbti Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko ir įtakingo verslininko pokalbių išklotines

Seimo Tėvynės sajungos-Lietuvos krikščionių demokratų (TS-LKD) frakcijos seniūnas Gabrielius Landsbergis kreipėsi į finansų ministrą Vilių Šapoka, prašydamas pateikti informaciją, kurių konkrečiai Lietuvos politikų pavidės buvo minimos Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko Dainoro Bradausko ir įtakingo koncerno „MG

Baltic“ atstovo Raimundo Kurlianskio pokalbiuose bei kokie buvo šių pokalbių ketinimai. Taip pat prašoma paskelbti šių dviejų asmenų pokalbių išklotines.

„Finansų ministras pareiškė, jog D. Bradausko ir R. Kurlianskio pokalbyje buvo minimos konkrečių Lietuvos politikų pavardės. Tos pavardės turi būti kuo greičiau paviešintos, nes tie

žmonės, kuriems koncernas „MG Baltic“ galimai darė įtaką, gali būti ir naujajame Seime. Kitas žingsnis būtų pokalbti ir visą pokalbio išklotinę, tačiau šiame etape visuomenė turi teisę bent jau žinoti, kurie politikai bei svarbiausiai – dabartiniai Seimo narai – gali būti pažeidžiami arba jau turėti korupcinių ryšių“, – pažymėjo G. Landsbergis.

Primename, kad po Finansų ministerijos atlikto tyrimo, ministras viešai užsiminė apie skandalinges buvusio Valstybinės mokesčių inspekcijos viršininko D. Bradausko galimai korupcinius ryšius ir sąsajas su įtakingu koncernu „MG Baltic“ atstovu Raimundu Kurlianskui.

TS-LKD informacija

Mano sesuo Onutė

Atsimenu ir dažnai sapnuoju: vežiman, pakinkytan mūsų kaštone kumele Žibinkštę, 1, kaip kad Leninas šveplavo, skrebai krauna paskutinį, žviegiantį paršiuką ir sugavę po serbenito krūmu pasislėpusią žąsi, tempia iš svirno duonai paliktą paskutinį rugių maišą. Visas kitas tėvų turtas: ūkiniai padargai, karvės, arkliai, avelės, jau seniai sugrobtai. Taip vykdydami „liaudies valdžios nustatytą teisingumą“ konfiskuoja „liaudies priešės, sovietų valdžios griovėjós“, kalėjiman uždarytos mūsų sesers Onutės „dalį“, nes jai jos neberekiai. Ji penima ir valgydinama sovietų valdžios maistu. Atima paskutinius grūdus, nors, išvežus seserį, tėvams peneti liekam mes, dar septyniuos burnos. Mama žegnojasi, mudvi su vyrėsne seserimi Eugenija verkiam (aš dar nelabai supratau, kas vyko, bet, matydamas verkiančias, verkiu ir aš – aš dar labai mažutė), o tėtė pasislėpės ant klojimo užly, po džiovinti paklotais paskutiniais dar savoje, nenusavintoje žemėje užaugintais liniais...

Nebeatsimenu dienos, kad būciau mačiusi neverkiantį mamą. Ir visi dažnai minėjo Onutę. Aš jos nepažinau – ją išgabeno man tik gimus, bet jau žinojau, kad ji mums visiems labai brangi, reikalinga, bet yra kažkur toli, toli, kur nėra lino žiedo, kur paukščiai ne-

gieda, ir kad jai labai labai ten negera.

Atsimenu, neša mama naščiaiš vandenį iš šulinio, jau sutema, virš gandralizdžio žilvityje žvairakiuoja viena akimi ménulio pilnatis: „Ak, Dievuliau, kažna, ar mata šitakį patį menuili mūsų Anute?“ – virkauja mama. Kodėl ji neturėtų jo matyti ir kur būdama ji į tą ménulį žiūri?

Septynerius metus kaip širdies Kalvarijas mama išdūsavo, kol vieną dieną, aš, parėjusi iš mokyklos, radau už stalą sėdinčią merginą, apsivilkusią negražiu pilku aprėdu – šimtasiūle. Ji ir buvo mūsų Onutė...

Kaip sako, visos moterys laimingos panašiai, o nelaiminga – kiekviena kitaip. Visi tremtiniai ir politiniai kaliniai vargo panašiai, bet kiekvieno kančia ir vargas buvo skirtingi. Mano sesutė Onutė Braženaitė perėjo savą Golgotą. Pasakojo nedaug, nenoriai. Nuotraukos rodyti taip pat nenori.

Jos gražių sukaktuviių dienoj, jai sulaukus devyniasdešimt, pabuvome kartu: jos duktė, sūnus, žentas, marti, keturi vaikaičiai, vaikaitė, keturi provaičiai, dvi provaikaitės ir mes, jos broliai ir seserys, su savo gausiomis šeimynomis. Gražiai mūsų šventei vietą paruošė Virbalio miestelio bendruomenė. Buvo gera ir smagu.

Irena BRAŽENAITĖ

Pasveikintas šimtmetis šiaulietis

Sausiomėnesių sveikinome šimtajį gimtadienį švenčiantį šiaulietį, 1941 metų tremtinį Joną Ziberką. Žvalus senolies nesunkiai prisimena prieš dešimtmecius vyrusius gyvenimo įvykius, skaito spaudą, ypač savaitraštį „Tremtinys“, sekā dabarties įvykius. J. Ziberko gyvenimo kelyje – tarnyba tarpukario Lietuvos kariuomenėje, ilgi tremties metai ir, sugržus į Tėvynę, darbas statant Šiaulius.

Prieš šimtmetį Utenos rajone Gaižiūnų kaime gimė Jonas Ziberkas, bai-gės pradinę, vėliau – žemės ūkio mokyklą, išvyko tarnauti į tarpukario Lietuvos kariuomenę, ten užsitarnavo leitenanto laipsnį. 1941 metais jaunas karininkas su visa šeima buvo ištremtas į Sibirą. Tame pačiame vagone į tremtį važiavo ir jo būsimoji žmona Irena. Jai tada buvo tik 14 metų. Jonas sako, kad jau ta-

da ši mergaičiukė jam „krito į akį“. Po trylikos draugystės metų susituokė. Ši kovą senoliai minės jau 63-iąsias santuokos metines. 1964 metais iš tremties grįžę Ziberkai apsigyveno Šiauliuse. Jono Ziberko vadovaujama tuometinės Statybos valdybos brigada daug metų darbavosi visoje apskrityje, visgi daugiausia objektų statyba Šiauliuse.

Paklaustas, kaip reikia taip ilgai išgyventi vienoje santochoje, Jonas šypsosi meiliai žvelgdamas į savo 90-metę. Irutė ir sako, kad visas problemas reikiaria spręsti tik gerumu.

Palinkėkime šiemis gražiems senoliams geros sveikatos ir gražių dienų bei Aukščiausiojo palaimos.

Valerija JOKUBAUSKIENĖ,
LPKTS Šiaulių filialo pirmininkė
Nuotrauka Eduardo Manovo

Sveikiname

Garbingo 90-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvusių tremtinę Juliją BILIŪNAITĘ-KAMINSKIENĘ. Linkime, kad Jūsų gyvenimą lydėtų Dievo palaima, artimųjų meilė ir dvasios ramybė. Tebūnie Jūsų gyvenimo dienos šviesios ir saulėtos.

LPKTS Anykščių filialas

Jubiliejinio gimtadienio proga sveikiname sausio mėnesį gimusius buviusius tremtinius:

**Silvestrą GALVANAUSKĄ ir Bronę KAVALIAUSKAITĘ – 85-ojo,
Stasę VAINAUSKAITĘ-GASIŪNIENĘ, Oną VAINAUSKAITĘ-KAI-
RIENĘ, Mariją MIKĒNAITĘ-JURONIENĘ – 80-ojo,
Liudą PAUKŠTYTĘ-KAČINSKIENĘ – 60-ojo.**

Linkime sėkmės, sveikatos ir Aukščiausiojo palaimos.

LPKTS Rokiškio filialas

Jubiliejaus proga, nuoširdžiai sveikiname LPKTS Panevėžio filialo natiūrus:

**Angelę KIŠKIENĘ, Kristiną MARCINKЕVIČIENĘ – 85-ojo,
Vidą Sofiją SAKALAUSKIENĘ, Vytautą MACIONIĄ, Emiliją Mildą
GOGELIENĘ – 80-ojo,
Petras Šarūną GASIŪNĄ – 75-ojo,
Stanislavą MASILIŪNIENĘ – 70-ojo,
Daną ALELIŪNIENĘ, Vitaliją GUDONIENĘ – 60-ojo.**

Brangieji, yra kuo pasidžiaugti, kai šitiek nugyventa, jėgų daug išdalyta, širdies nepagailėta... Saugokit sveikatą, nepraraskite optimizmo.

LPKTS Panevėžio filialas

80-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname ilgamečių chorų narę gerbiamą **Ziną GUDIENĘ.**

LPKTS Panevėžio filialas

Lietuvos patriotas Pranas Janavičius

Pranas Janavičius gimė 1899 metų liepos 14 dieną Suvalkų gubernijoje, Alytaus apskrityje, Seirijų valsčiuje, Vesalaukos (vėliau – Linksmojos, Linkiemio) kaimme. Pakrikštijo Seirijų parapijos bažnyčioje. Tėvai Jurgis ir Marcelė (Kudzytė) Janavičiai buvo ūkininkai. Šeimoje augo vyresnis brolis Antanas ir sesuo Marija.

Iki Pirmojo pasaulinio karo Pranas Janavičius mokėsi ir baigė Seirijų liaudies mokyklą. Igijo pradinį išsilavinimą. Mokėjo rusų ir lenkų kalbas. Su broliu dirbo tėvų ūkyje.

Pranas Janavičius iš Lietuvos kariuomenės savanoriu įstojo Alytaus apskritys karo komendantūroje 1919 metų kovo 17 dieną, ligi jo amžiaus naujokų šaukimo. Tarnybą pradėjo LDK Gedimino 1-ame pėstininkų pulke. Kovo 18 dieną paskirtas į 1-ą kuopą, po mėnesio perkeltas į Artilerijos pulką. 1919 metais dalyvavo kautynėse prieš rusus bolševikus.

Be pertraukų Lietuvos kariuomenėje Pranas Janavičius tarnavo iki 1920 metų vasario 10 dienos, kai buvo išeistas į atsargą eilinio laipsniu. Tarnybinių nusisengimų ar nuobaudų neturėjo.

1921 metais kilus gaisrui, sudegė Prano Janavičiaus motinos gyvenamieji trobesiai.

1923 metų sausį Pranas Janavičius, kaip Alytaus 19-osios rinktinės šaulys, dalyvavo Klaipėdos krašto išvadavime. 1925 metų sausio 15 dieną apdovanotas Klaipėdos išvadavimo Bronzos (sukiliimo dalyvio) medaliu. 1925 metų spalio 1–21 dienomis atliko trijų savaičių pakartojimo kursą 4-ame Artilerijos pulke.

1926 metų balandžio 13 dieną prašyme Alytaus apskrities viršininkui dėl tarnybos suteikimo vidaus policijoje Pranas Janavičius rašė:

„Esu tarnavęs vidaus policijoje nuo 1918 metų spalio 1 dienos iki 1919 metų kovo 17 dienos. Pradėjus gręsti pavojui iš bolševikų pusės, stojau savanoriu Lietuvos kariuomenėn 1919 metų kovo 17 dieną. Paliuosuotas iš kariuomenės 1920 metų vasario 10 dieną, stojau šauliu ir jų eilėse dalyvavau mūšiuose su lenkais 1920 metais. Taip pat dalyvavau prie išvadavimo Klaipėdos krašto 1923 metais.“

1926 metų gegužės 2 dieną Alytaus antros nuovados policijos viršininko A. Kondrackio surinktose žiniose apie kandidatą, be kita ko, rašoma, kad „iš paviršinės išvaizdos Pranas Janavičius atrodo visai nedrausmingas ir keistokas, tačiau yra doras ir ištikimas asmuo. Jis policijos tarnybai visai tinka“. Taip pat nurodoma, kad Prano Janavičiaus ūgis yra 180 centimetrai.

1927 metais Pranas Janavičius dirbo Alytaus Kelių rajone laisvai samdomu plentų dešimtininku. Spalio mėnesio prašyme Alytaus apskrities viršininkui dėl tarnybos suteikimo Pranas Janavičius pateikė išsamesnę savo biografiją:

„Šiuomis turiu garbės prašyti p. Viršininko suteikti man tarnybą vidaus policijoj arbakurijo kitoj istaigoj. Aš laiku tvėrimosi Lietuvos valstybės nemaža prisdėjės savo darbu prie atstatymo ir jos išlaikymo pačiais sunkiausiais laikais.

(keliamas į 6 psl.)

Pabėgimas iš Intos lagerio

Iš Antano Žemaičio atsiminimų

Pabaiga.

Pradžia Nr. 1 (1215)

Intos lageryje šiek tiek pagerėjus gyvenimo sąlygoms, pradėjome ir mes atsigauti, daugiau bendrauti. Vieną dieną mano bendarbylis Algiris Šidlauskas supažindino mane su Jonu Valaičiu. Jie abu dirbo kasykloje Nr.5. Ši kasykla už mūsų buvo daug didesnė.

Kiekvienas kalinis svajoja pabėgti, tačiau ne kiekvienas ryžtasi tokiai mirtinai rizikai, juo labiau tolimojoje Intoje. Per visą Komijos lagerių istoriją pabėgimų būta, bet daugiausia tai baigdavosi žūtimi. Pabėgti iš lagerio labai sunku, tačiau atsirodo vilties. Pradėjome galvoti, kaip iš čia ištrūkti. 1951 metais ieškojome kelių, kaip išeiti į laisvę ir bandyti pasiekti Lietuvą. Galiausiai pats likimas viską išsprendė.

Jonas siuntiniuose gaudavo ir paslėptus laiškelius. Jam rašė, kad partizaninis judėjimas dar veikia, kas dar likę Lietuvos miškuose. Tikslas buvo grįžti į Lietuvą, susisiekti su Suvalkijos ir Dainavos partizanais, pereiti sieną ir atsidurti Vakaruose.

Pastebėjau, kad tunelio viršaus gruntas ne kieta uola, bet minkštasis kaip guma, iš bėdos su aštriu kastuvėliu galima kasti. Greitai viską išmatavau, surašiau ant plano koordinates. Planą pateikiau Jonui ir Algiui. Sprendimą priėmėm staiga ir vienbalsiai: kasti šulinį iš apačios į viršų, tvirtinti lentomis, žemę pilti į tunelio galą. Pagal paskaičiavimą, paviršius turėjo būti už 10 metrų.

1952 metų vasarį pradėjome darbus. Blogiausia buvo tai, kad mano draugai dirbo kitur, kasykloje Nr. 5. Jiems sunku buvo prisiėti prie pabėgimo darbų, tam reikėjo turėti laisvo laiko, nes svetimą žmogų mūsų šachtoje galėjo greitai pastebėti. Jonas dirbo elektrovežimo mašinistu. Nuo darbo pasitraukti negalėjo. Teko ieškoti dar vieno, kuris galėtų pagelbėti. Turėjau gerą energingą draugą Zigmą Markauską iš Aleksoto. Jis buvo nuteistas 10 metų, pusė laiko jau buvo praėjė, tad ne norėjau jo į tą darbą įvelti. Papasakojau apie planus, jis sutiko be jokių prieškaštų ir labai daug padėjo.

Darbas éjo sunkiai: vietos mažai, kastuvėlis, nors ir aštrus, bet per valandą ar dvi nedaug tepadarydavai. Ilgiau dirbtį nebuvu galima, nes galéjo įtarti. Nepamenu, per kiek laiko iškäsem, kad jau buvo galima atsistoti. Apačią šiek tiek sutvirtinome. Pirmas sprendimas buvo priimtas tokis: iškasus iki paviršiaus, įrengti ten bunkerį, sukaupti méniesiui maisto. Méniesi ten prasédėti, kol viskas aprims, o vėliau leistis į kelią.

Kur gauti maisto: cukraus, riebalų ir duonos džiūvėsių? Siuntinių mudu su Algiu Šidlauskui negaudavome. Jonas Valaitis ir Zigmantas gaudavo retai. Bandėme susitarti lietuviu viréju Petru Rabikauskui. Iš pradžių jis sutiko, paskui pabūgo ir apskundé valžiai. Mus su Jonu pasodino 60 parų...

Sugrįžę į šachtą, nusprendéme bégti, kai tik iškasime tunelį. Auginomés plaukus, ieškojomés drabužių. Kasti

pradėjome nauju metodu. Padaréme apie 70 centimetrų rankinį grąžtą. Sprogdintojai dažnai palikdavo keletą kapsulių ir amonito patronų, paslepda- vo, kad nereikėtų nešti atgal į sandėli. Paimdavau po vieną patroną ir kapsulę, išgrēždavau skylę, užtaisydavau ir sprogdindavau. Tokiu vienu ciklu laimedavau maždaug pusę metro.

Likus iki paviršiaus apie 2,5 metro, pradėjo lašeti vanduo. Gruntas darėsi jau minkštasis. Intensyviai dirbant, tai padaryti buvo galima greitai, bet reikėjo prisitaikyti prie sąlygų: suderinti laiką, padaryti taip, kad niekas nepamatytų ir neįtartų. Dėl to darbai užsištės į birželio 25 dienos. Prisimenu kaip šiandien, tą dieną išlindau iš kasyklos purvinas ir šlapias, bet su pakilia nuotaka: pamačiau saulę, melsvą dangų ir alsuojančią laisvę. Iškišau galvą iš samanų ir uogienoju, pasidžiaugiau ir grįžau į gyvenimo realybę. Grįžęs į gyvenamają lagerio zoną pasakiau Jonui, Algimui ir Zigmui, kad laisvés kvapą jau pajutau. Visų akys švytėjo, buvome kupini džiaugsmo ir laimės.

Buvo numatyta važiuoti į Lietuvą traukiniais. Keleiviniams vagonams atidaryti pasigaminome raktą-trikampį, strypą padaréme siaurėjantį, nes nežinojome tikslų išmatavimų. Viskas tiko puikiai. Buvome surinkę žinių apie traukinių eismą, tikrinimus. Žinojome, kad kiekvienoje stotelėje iki pat Kotlaso yra apsauga, kurie kiekvieną ešeloną sutinka, apžiuri ir išleidžia. Ypač stiprios apsaugos dideliuose miestuose Kožmoj, Pečioroje ir ten, kur yra lagerių. Juk buvo jų prisėta daug. Žinojome, kad visas geležinkelį aptarnaujantis personalas yra saugumo užverbuitas.

Planas buvo tokis: pirmą parą stengtis atsidurti kuo toliau nuo Intos. Žinojom, kad laikas yra mūsų sėkmė. Vėliau nutaréme važiuoti tik naktimis, dienos metu turėjome ilsi- tis. Reikėjo stebeti stotis ir veikti pagal situaciją. Niekuomet traukiniu nevažiuoti į pačią stotį.

Iš zinos nutaréme išeiti per pirmą pamainą, iš ryto. Manéme, kad niekas nepagalvos, jog dienos metu gali kas nors bėgti. Apie išraustą angą sargyba nieko nežinojo, o Zigmui ir Algiui buvo įsakyta, kad jei juos įtartų ar tardytų, dvi paras tylėti, nors ir užmušť. Kas rado skylę, pro kurią pabėgome, ir šiandien nežinau, nes tai įvyko, kai jau buvome sugauti.

Kol susiruošém, praéjo visas liepos mėnuo. Reikėjo skubėti, nes labai bijojome lietaus, vanduo drékindavo šulinio sienas, atsipalaudo davo įtvirtinimai. 1952 metų rugpjūčio 9 dieną, atsisveikinę su Algiu ir Zigu, išėjome į 2-ąją pamainą. Persirengéme kasykloje specialiai paruoštais drabužiais, savų neéméme. Per ventiliacijos šulinį kopéciomis nusileidome į kasyklą. Pirmas į paviršių išlindau aš. Turėjau virvę, nuleidau ją Jonui. Jis pririšo rūbus, pradėjau trauktį, bet virvę buvo per silpna, ryšulys per sunkus, tad du kartus nutekė. Šiaip ne taip iškeliau į viršų, tačiau Jonas išjudino tvirtinimus ir nu-

garméjo į apačią. Krintant nutrūko šviesos kabelis, jis liko tamsoje...

Pagaliau Jonas išlindo į paviršių. Netoli buvo bala, tad nusiprauséme, specialius drabužius sumetéme į šulinį. Turėjome odeloną, pasikvēpime, apšlakstéme aplinką, užmaskavome angą ir per miškelį išėjome į kelią už 2-ojo rajono gyvenvientės. Patraukéme keliu į Intos geležinkelio stotį.

Iki Intos – 12 kilometrų. Ėjome sparčiai. Apie pirmą valandą nakties jau buvome Intos geležinkelio stotyje. Apvaikščiojom visą gyvenvietę, nes į pirmą traukinį neįsikibome: buvo per didelis greitis. Teko laukti daugiau nei valandą. Suradome vietelę prie stoties, kurioje saugiai jautėmės, kol sulaukéme kito ešelono. Tada jau pajudėjome. Prieš stotį iššokdavome, apeidavome ją, o traukiniu pajudėjus vėl važiuodavome tolyn. Nuo Intos iki Pečioros apsauga nebuvovo labai stipri. Vidurnaktį mes jau buvome Pečioroje. Čia – stipri sargyba. Stoties prieigose iš abiejų pusų stovėjo po kareivi. Vienas praleido ešeloną ir šoko ant paskutinio vagono, o mes nušokę pralindome po juo ir susiradome saugią vietą.

Pradėjome stebeti, kas vyksta stotyje. Tirkino ir po vagonais ir ant jų, iššniukštinėdavo visur. Ir čia mums kilo įtarimas, o gal jau žino, kad mes pabégome? Apéjome stotį ir laukéme kito ešelono. Pečioroje mus pasivijo keleivinius traukinys. Ruošémės juo važiuoti. Turėjome nuo durų raktą, bet vėl bėda: buvo vidurnaktis, matyt, iš šokių įėjo jaunimas ir pradėjo peštis prie stoties. Atvažiavo dvi milicijos mašinos ir pradėjo gaudyti mušeikas, tad movéme kuo toliau. Taip likome nuo šio traukinio. Galų gale palikome Pečiorą. Vėl įtemptos valandos ir minutės, kuo greičiau tolyn, kol nepradéta paieška.

Važiuojame ir dienos metu. Skubame, saugomës. Kol kas sekasi. Turime cukraus, duonos ir lašinių, atsigerti randame stotyse. Baigési antra para, kol kas viskas gerai. Turime po nedidelį paketelį su maistu ir žemélapiu, du peilius savigynai. Daugiau nieko.

Artėjome prie Ižmos, jau buvo rytas, gal 10 valanda. Važiavome ant paskutinio vagono tambūro. Šalia stovejó ir ešelono palydovas, senas žmogus su savo liktarnomis. Prieš Ižmą pradėjome stebeti stotį. Mūsų bendrakeleivis sako: „Matote, ten nuversti vagonai, jei nenorite nemalonumų, tai ties tais vagonais nušokite“. Mes taip ir padaréme. Lygiagrečiai geležinkelio éjo gatvę, mes ja ir nuéjome stoties link. Stotyje sargybos tiek, kiek ir Pečioroje. Ižmoje buvome gal 2–3 valandas. Dar tu-

Antanas Žemaitis dirba lagerio virtuvėje. 1955 metai

réjome po 60 rublių, tuo laiku tai šis tas. Šalia geležinkelio stoties užėjome į parduotuvę, nusipirkome gerti ir valgyti. Papietavome ir pradėjome ruoštis kelionei. Iš Ižmos išvažiavome po pieštų. Ta diena turėjo būti skirta poilsiui, o mes tą grafiką sulaužėme, važiavome tolyn.

Prasidėjo trečia laisvés para. Dar pusē geros paros ir pravažiuosime Uchta ir Kotlasą. Bet nuovargis darė savo, ir čia mūsų didžiausia klaida: dvi paros nemiegojome, tik važiuodami pasnausdavome, tad labai norėjosi miego. Prasidėjo trečioji naktis. Važiuojame per mažesnes stoteles jau nenulipdamis nuo tambūro, geležinkeliečių, kurie aptarnavo traukinį, nesisaugojom. Vienoje stotelėje jaujas vyrus, tikrindamas ir tepdamas ašis, mudu užkalbino.

Pravažiavome dar vieną stotelę. Tai buvo Tobis. Stotelėje šviesos mažai, stebime vienas iš vienos, kitas iš kitos pusės. Jonas sako, kad kažkas ateina, aš klausiu, ar civilis, ar su uniforma? „Civilis, nelipam“, – sako Jonas. Iš mano pusės nesimatė nieko, bet šalia geležinkelio buvo gyvatvorė. Tas, iš Jono pusės, priéjo ir paklausé, kur važiuojam, ar turim dokumentus? Paprasé parodyti, o kai mes jau pradėjome lipti laipteliais žemyn, staiga jis atstatė pistoletą ir arčiau neprisileido. Tuo metu per tambūrą atėjo dar vienas ginkluotas civilis. Liepė rankas laikyti už nugaros ir eiti pirmyn. Prie nedidelio pastato buvo maža aikšteliė. Ten mums įsakė gulti kniūbsčiomis. Vienas saugumetis mus saugojo, antras iškraté, atémé maisto likučius, peilius. Paskui uždėjo antrankius ir nuvedé į budėjimo patalpą, surašė popierius ir įgrūdo į kitą tamsų kambarį, kurio grindys buvo iš apvalių rastų. Nors ir su antrankiais gulėdami ant šono, iš nuovargio užmigome kaip užmušti. Ir taip baigësi mūsų kelionė. Laisvėje buvome beveik tris paras...

Spaudai parengė Stanislovas ABROMAVIČIUS

Lietuvos patriotas Pranas Janavičius

(atkelta iš 4 psl.)

1918 metų lapkričio mėn. aš buvau išrinktas Seirijų valsč. per valsčiaus susirinkimą 1-mu piliečių teisių ir tvarkos darbuotoju (milicininku) ir tas pareigas ėjau su atsidavimu ir pasišventimu. Kilus pavoju iš rusų bolševikų pusės, 1919 metų kovo 17 dieną pasiliuosavau iš milicijos ir pastojau savanoriu Lietuvos kariuomenėn: dalyvavau kovose su rusais ir bermontininkais, paveistas man pareigas pildžiau ištikimai ir sąžiningai. 1920 metų vasario mén. buvau siunčiamas kaipo pavyzdinas karys į Mokomają artilerijos batarėją su salyga, kad baigęs grįžčiau vėl į 4-tą bataréją. Bet dar man neišvykus buvo gautas iš Mobilizacijos skyriaus raštas sulig kuriuo buvau paliuosuotas iš kariuomenės atsargon (paliuosuotas iš kariuomenės sulig paduoto mano motinos našlės prašymo).

Pasiliuosavęs iš kariuomenės stojau Lietuvos šaulių sąjungon ir kada mūsų kariuomenė buvo sumušta po Augustavu ir Seinais, traukési iki Seirijų, tada aš vadovaudamas 177 šaulių būriui stojau kovon su lenkais. Pasinaudodamas gerai žinomom apylinkės vietom privertém daug gausesnes lenkų jėgas pasitraukti už Nemuno (Druskininkų pusėn) ir nuvykės į Bugiedos ir Varviškių kaimus, lenkų partizanų lizdą, suėmiau lenkų partizanų vadą J. Gedą, kuris atsitraukiančią mūsų kariuomenę persekojo, plėsė apylinkės gyventojus ir jisai buvo du kartus paleistas iš Kauno kalėjimo. Tais laikais kada mūsų kariuomenė vedė sunkias kovas po Varėna, Giedraičiais ir Širvintais, aš su 177 šaulių būriu daboja Leipalingio-Kapčiamiesčio barą.

1922 metais, kada Kapčiamiesčio-Leipalingio barą užėmė Baltgudžių batalionas, tai jie susinešę su lenkais spekuliavo ir kad paslėpus tą nuo žmonių ir Lietuvos vyriausybės, kėlė paniką apylinkės žmonių tarpe, baugindami sutrauktomis lenkų jėgomis ir lenkų puolimu. Tada aš nuvykės vietos ištystriau dalykā ir pranešiau būrio valdybai, kuri pranešė aukštėsnei vadovybei, ir jie buvo pakeisti ir neužilgo reorganizuoti. 1923 metų kaipo šaulys dalyvauvau Klaipėdos krašto išvadavime.

Esu gimus 1899 metais, prieš karą baigiau Seirijų valsčiaus pradžios mokyklą, du metus mokiausi privačiai, nes ruošiausi kvotimams į 3-čią klasę Seinų miesto mokylos, bet pasaulinis karas sutrukėdė ir savo tikslą nepasiekiau. Esu aukšto ūgio, tvirto kūno sudėjimo – sveikas. Dabar tarnauju Alytaus kelių rajone, kaip laisvai samdomas sezoniinis kelių dešimtininkas. Dabar vasaros sezono darbai baigësi, o etatai užpildyti, tad nuo 1-os arba 15-os lapkričio mén. būsiu atleistas iš tarnybos. Kadangi aš daug esu dėl tėvynės paaukavęs darbo ir jėgų, nekartą esu statęs ir pasiryžęs statyti ateitį ir gyvybę ant tėvynės aukuro, tad tikiuosi, kad p. Viršininkas atsižvelgs į tai ir esant etatų suteiks man tarnybą savo nuožiūra, kokią galėčiau tinkamai atlitti“ (Kalba netaisyta).

Pranas Janavičius nuo 1927 metų lapkričio 16 dienos priimtas į tarnybą policijoje. Paskirtas Alytaus pirmos

nuovados, Alytaus miesto antro kvaralto eiliniu policininku. 1929 metų vasario 24 dieną suteiktas vyr. policininko pareigybinių laipsnis ir tarnavo Alytaus pirmojoje nuovadoje.

1928 metų gegužės 15 dieną Lietuvos Respublikos Prezidentas Antanas Smetona Lietuvos Nepraklausomybės 10-mečio sukaktuvėms paminėti Praną Janavičių apdovanojo Lietuvos Nepraklausomybės 10 metų jubiliejiniu medaliu.

1929 metų vasario 23 dieną KAM Karių savanorių komisija pripažino Praną Janavičių Lietuvos kariuomenės kūrėjų-savanoriu, o balandžio 21 dieną apdovanojo kūrėjų-savanorių medaliu.

Finansų ministerijos Mokesčių departamento 1931 metų vasario 18 dienos raštu nuo vasario 20 dienos Pranas Janavičius paskirtas Seirijų valstybinės deginės monopolio parduotuvės vedėju. Todėl 1931 metų vasario 20 dieną, pačiam prašant, iš tarnybos policijoje atleistas. Parduotuvėje dirbo iki pirmosios sovietų okupacijos. Kai atleido iš parduotuvės vedėjo pareigų, dirbo kooperatyvo buhalteriu.

1924 metais Žemės reformos valdybos nutarimu, Pranui Janavičiui, kaip Lietuvos kariuomenės kūrėjui-savanoriui, Alytaus apskrityje, Krokialaukio valsčiuje, Struogiškių kaime buvo suteikta 8 hektarai žemės. Vėliau šią žemę pardavė ir Alytuje nupirko sklypą bei pastatė namą.

1928 metais Pranas Janavičius susituokė su Marijona Vasiliauskaitė. Po metų gimė duktė Aldona Marija, o po trejų metų sūnus Algimantas Jurgis.

1941 metų birželio 14 dieną Pranas Janavičius su žmona Marijona ir dukte Aldona buvo įtraukti į ištremiamųjų į Sibirą sąrašus. Laimingo atsitiktumo dėka pavyko išvengti tremties, nes jų nesurado. Sužinoję apie tai, Janavičiai negrindo į namus, visą savaitę slapstėsi ir jautė nuolatinę baimę, kol prasidėjo karas.

To laikmečio išykiai aprašomi Andriaus Vasiliausko (1915–1989) atsiminimų knygoje „Praeities puslapiai“, skyriuje „Trėmimai, karos pradžia“:

„Pusiaukelėje iš Metelių į Seirijus, prie vieškelio, stovėjo Akuočių pradinė mokykla, kurioje mokytojavo žinomo kompozitoriaus ir chorvedžio Juozzo Neimonto duktė. Šioje mokykloje dažnai vykdavo jaunimo pasilinksminiai, kurių dažnas dalyvis būdavau ir aš. Su Marija Neimontaite draugavo Seirijų valsčiaus milicijos viršininkas Vladas Jurčiukonis, darvisai jaunasvyrukas. Tuo tarpu jo vyresnysis brolis Albinas, buvęs „smetoninis“ policininkas, vaikščiojo be darbo. Marijos Neimontaitės sužadėtinis man papasakojo tokią dalyką, kurie tada nebuvu viešai skelbiami. Jis tada pasakė, kad ruošiamasi žmones vežti į Sibirą. Tarp kitų matės ir mano svainio Prano Janavičiaus pavardę. Mano pavardės taikart ten nebuvavo. Pataré perspēti Praną Janavičių. Neblogas vyras buvo Vladas Jurčiukonis. Užtat aš jį vėliau užtariau. Po karo jis negrindo į milicijos tarnybą, baigė medicinos mokyklą ir tapo felceriu.“

Neilgai teko laukti naujų išykiai. Apie birželio mėnesio vidurį grįžo iš

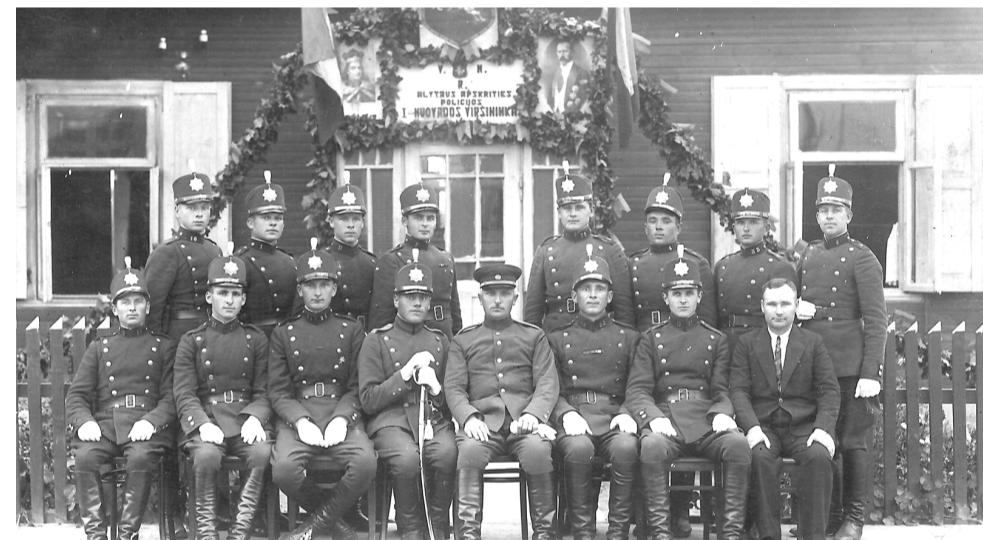
Seirijų susijaudinės mokyklos vedėjas ir pasakoję apie išykiaus, kuriuos matė Seirijuose. Matė pažįstamus mokytojus, susodintus į sunkvežimius, ir mane perspėjo:

– Tu esi jaunas, dar nevedės, slėpkis, kur gali, o aš jau ruošiuosi išvežimui. Kur aš su savo šeima dingsiu?

Jis, tiesa, ir ruošesi ištrėmimui: susikrovė visus daiktus ir laukė pasirodant sunkvežimio. Ką aš turėjau daryti? Pasitraukiau pas savo dėdienę ir paprašiau, kad laikinai mane paslepstu. Netikėjau, kad mano pavarde nėra išvežamųjų sąrauose. Ką galėjai žinoti? Pastebėjau, kad vietiniai komjaunuoliai seka mano butą. Dar anksčiau, nors mokyklose buvo prasidėjusios vasaros atostogos, įsakyta nė vienam mokytojui nepastraukti iš savo gyvenamios vienos. Mokytojai galvojo, jog jiems bus pavaestas koks nors visuomeninis darbas. Paaiškėjo, kad jie

Lietuvos kariuomenės savanoris Pranas Janavičius. 1920-ųjų vasaris

Alytaus pirmos nuovados policijos tarnautojai. Trečias iš dešinės sėdi policininkas Pranas Janavičius. Alytus, 1930 metai

ruošė mums pogromą.

Besislapstydamas sužinojau, kad išvežė Metelių žuvininkystės ūkio buhalteri, seną atsargos kapitoną, ir daug pažįstamų mokytojų. Žmonės pasakoję, kad Alytaus geležinkelio stotyje girdėjosi vien tik verksmas ir dantų griežimas. Žmonės pradėjo panikuoti, nes niekas nežinojo savo likimo. Valdžios atstovai sakė, kad išvežami liaudies priešai. Kokis liaudies priešas galėjo būti mokytojas, kuris daugelį metų mokė valstiečių vaikus, bendravo su liaudimi, skleidė jai šviesą? Daugeliui mokytojų anksčiau teko vadovauti šauliams ar jaunalietuviams, o tokius nutarė išvežti į tolimojo Sibiro platybes. Pasikartojo kruvinio carizmo istorija, kada lietuvių protėvius už lietuviškas knygas trėmė į Sibirą. Tokios ir panašios mintys kilo man besislapstant.

Frontas greitai praužė pro šalį, palikęs gerokai sugriautus Seirijus ir daugelį ūkininkų sodybų pavertęs pelenaais. Visą savaitę niekur nevažiavau, nes aplinkui matėsi tik gaisrų prošvaistės. Pas-

kui nuvažiavau į Seirijus sužinoti, ar išliko mano giminės. Pasirodo, mano abiem svainiams pavyko išsislapstyti. Per išvežimą abu suskubo pasitraukti. Pranas Janavičius, kaip 1919 metų savanoris, o Jonas Sinickas, kaip atsargos leitenantas, ilgą laiką vadovavęs šaulių būriui, buvo įtraukti į išvežamųjų sąrašus. Pranas Janavičius tuo metu gyveno pas savo broli netoli Seirijų. Kai naktį atvažiavusieji jo vežti paklausė, ar čia gyvena Pranas Janavičius, šis jiems nurodė visai kitą vietą, o pats spruko pro langą ir paslėpė rugiuose. Joną Sinicką paslėpė geri kaimynai, nes visi labai mylėjo savo vaikų mokytoją. Taip mano svainiai ir seserys liko neišvežti į Sibirą.“

Karo metais Pranas Janavičius dirbo Pirmajame Alytuje alaus pilstytuvės vedėju. Po karo P. Janavičius su šeima gyveno Alytuje, dirbo kelių valdyboje buhalteriu, vėliau mašinų gamykloje kūriku. Pranas Janavičius mirė 1993 metų sausio 30 dieną Palaidotas Alytaus miesto kapinėse.

Gintaras LUČINSKAS

Neatskleistos garsiojo maldynėlio paslapčiai

Adelė Dirsytė – pasaulyje žinomas maldaknygės „Marija, gelbék mus“ autorė – gimė 1909 metais Kėdainių apskrityje. 1940 metais ji baigė VDU teologijos-filosofijos studijas. Buvo mokytoja ateitininkė, viena iš nedaugelio moterų, katalikių vadovų tarpukario Lietuvoje.

1946 metais Adelė Dirsytė buvo apkaltinta antisovietine veikla, suimta ir karinio tribunolo nuteista 10 metų lagerio. Kalėjo Komijos lageriuose. Ten ji stiprino ir palaikė kalinių dvasią nepasiduoti neviltciai. Už savo aktyvią veiklą buvo mėtoma iš lagerio į lagerį ir verčiamą dirbtį pačius sunkiausius darbus.

1953 metais Magadano lageryje Adelė Dirsytė ant beržo tosių ir popierinių cemento maišelių surašytas giesmes ir maldas sudėjo į maldaknygę, kuri tiesiog stebuklingu būdu po kelerių metų pasiekė Vakarų pasaulį.

JAV dirbusio kun. Kęstučio Trimako pastangomis ši maldaknygė išverssta į anglų kalbą, vėliau – dar į 12 pasaulio kalbų ir didžiuliais tiražais pasklidavo pasauli. Vien Olandijoje maldaknygė buvo išleista pusės milijono tiražu.

Šventujų skelbimo kongregacija Romoje leido pradėti Adelės Dirsytės beatifikacijos bylą.

Magadano lageryje prie maldaknygės „Marija, gelbék mus“ iliustravimo ir ikišimo prisidėjo ir buvusi mažeikiškė Valerija Bernotavičutė-Kvedaravicienė (slapyvardžiu Saulė). Valerija gimė 1929 metais Vegeriuose. Baigė Mažeikių suaugusių gimnazijos 6 klases.

Jos tėvas 1945 metais buvo išvežtas į Archangelsko lagerius. Motina, brolis ir sesuo 1949 metais ištremti į Krasnojarsko kraštą. Tėvas, paleistas iš lagerio, nuvyko pas šeimą į tremtį. Neilgai trukus mirė, ten ir palaidotas.

Uždalyvavimą pogrindžio organizacijos „Sakalų štabas“ veikloje Valerija buvo 1949 metų balandžio 13 dieną

MGB suimta ir nuteista 25 metams lagerio. Kalėjo Taišeto, Buchta Vanino ir Magadano lageriuose.

Išleista iš lagerio 1956 metais, į Lietuvą negrįžo, o nuvyko pas ištremtus tėvus. Ten ištekėjo. Užaugino sūnų ir dukterį. Šiuo metu gyvena Klaipėdoje.

Moteris gerai prisimena, kaip į lagerį buvo išvežtos kartu su bendrabyle mokytoja Vanda Abromonyte. Taip jau sutapo, kad visą laiką po lagerius jos buvo vežiojamos kartu. Ji prisimena, kaip etape iš Kuibyšovo į Taišetą kartu buvo vežama ir kelionika užsieniečių moterų. Tai buvo karininkų iš Anglijos ambasados Maskvoje žmonos. Visos jos buvo nuteistos po 15 metų lagerio.

Su Adele Dirsytė Valerija susitiko Magadano lageryje. Prisimena ją kaip šviesią ir valingą asmenybę, guodusią ir stiprinusią likimo drauges. Pagal Adelės Dirsytės sukurtas maldas jos melsdavosi per Kūčias. O lageryje parengtą garsiąją maldaknygę Valerija iliustravo piešineliu.

Kai JAV buvo išleista ši kalinių maldaknygė, labai sujudo Magadano kagiebistai. Prasidėjo tardymai. Tardė ir Valeriją. Jiems rūpėjo sužinoti, kokiu būdu maldynėlio rankraštis iš griežtojo režimo lagerio galėjo patekti į Ameriką. Valerija to nežinojo.

Adelė Dirsytė buvo kažkur iš lagerio išgabenta. Kai sugrįžo, Valerija ją sunkiai beatpažino. Sumenkusi, pajodus, nušašusi, nurautais plaukais, vaikščiojo dejuodama, ir sunku buvo su ja susikalbėti. Ji buvo laikoma karceriuose iki visiško išsekimo, paskui uždaryta į lagerio ligoninės psichiatrijos skyrių.

Daugiau Valerija jos nematė. Adelė mirė 1955 metų rugpjūčio 26 dieną neaiškiomis aplinkybėmis Chabarovsko krašto ligoninėje. Apie jos mirtį sklidė įvairios versijos. Kapas nežinomas.

Antroji mažeikiškė bendrabyle Van-

Lietuvių ir ukrainiečių šienautojų brigada 1954 m. Magadane. Pirmąsyk apsirengusios savais, ne lagerio, drabužiais. Pirmoji iš dešinės Vanda Abromonytė, trečioji iš dešinės – Valerija Bernotavičiutė. Nuotrauka iš asmeninio archyvo

RYTO MALDOS

Dangau, palaimink vargo diena

IŠAUŠO sunki darbo die-
na. Švč. Trejybė, noriu Tave
pagarbinti kantrybe ir pagar-
ba savo bendradarbiams. Duo-
ki mums išminties ir jėgos ra-
micių iškėsti visus nesusirati-
mus, panieką ir neapykantą.
Palaiminki mano mylimuosius
ir visq mano Tautą, o ypač Tė-
vynės gynėjus, našlaičius ir
visus kenčiančius už tiesą. Su-
junki mus visus vienybėn gy-

11

da Abromonytė sugrįžo į Mažeikius. Amerikoje gyvenantis jos tėvas atsiuntė ten išleistą Adelės Dirsytės maldaknygę.

Albertas RUGINIS

Baudžiamoji byla Nr.93

Nepamirškime tautos didvyrių

1995 metų balandžio 29 dieną A. Andreika sugrįžo į Vilnių. „Sunku pradėti gyvenimą nuo nulio“, užgulė naujos bédos ir rūpesčiai. Nėra būsto, pajamų, profesijos. Teko gyventi kur pakliuvo: pas gimines, draugus, nakvynės namuose. Bendražygį dėka savivaldybė skyrė kambarį bendrabutyje. Gavo darbą įmonėje „Šiaurės miestelis“. Tačiau sveikata vis blogėjo, reikėjo nuolatinio gydymo bei reabilitacijos. Dėl nuolat kylančių paslaugų kainų gaujamų pajamų trūko būtiniausiemis poreikiams. Vėl kartais tekėdavo badauti.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 1988 metais skyrė 1-jos laipsnio valstybinę pensiją.

2000 metų gegužės 20 dieną Algimantas Andreika mirė. Palaidotas Klaipeidoje Lébartų kapinėse. Algimantas išėjo, nesulaukęs 50-ies metų, nuo jaunu dienų savo gyvenimą skyrės atkalliai, nuosekliai ir be kompromisei kovai už Lietuvą be okupantų, už laisvą demokratiskai valdomą savo Tėvynę. Nuolat kėlės daug rūpesčių okupuotos Lietuvos saugumo struktūroms, komunistų partijos vadams, patyręs nuolati-

nį psichologinį persekiojimą, moralinį ir fizinį smurtą, nepalūžo. Išėjo tyliai.

Tik 2014 metais Algimantui (po mirties) suteiktas Laisvės kovų dalyvio teisinis statusas, o 2015 metais apdovanotas Vyčio Kryžiaus ordino Riterio kryžiumi. Bet ar to pakanka?

Apie Lietuvos Laisvės kovotojus, jų gyvenimus, nuveiktus darbus turėtų plačiau sužinoti bendrojo lavinimo įstaigų moksleivai, akademijų studentai, karų mokslo studijų klausytojai. Privalome žinoti ir amžiams atminti audringoje Laisvės kovoje pasižymėjusių savo krašto didvyrių vardus.

Taijų drąsos ir atkaklumo dėka okupanto melas, pažeminimas ir niūri tam-sa virto Laisvės šviesa!

Artėja Algimanto Andreikos 70-osios gimimo ir 20-osios mirties metinės. Būtų prasminga įamžinant jo nuopelnus pažymėti šias suaktis, suteikiant Klaipedos ir Vilniaus miestų gatvėms, skverams ar aikštėms Algimanto Andreikos vardą, arba pašventinti atminimo lentas prie mokyklos, kurioje mokėsi, arba namo, kuriame gyveno, sienos. Nepamirškime savo tautos didvyrių!

Vytaus MILIAUSKAS

(atkelta iš 2 psl.)

Netrukus Algimantas – jau pirmose Laisvės lygos gretose, aktyvus kovojojas už laisvą Lietuvą. Dalyvauja mitinge prie Adomo Mickevičiaus paminklo (1987 metų rugpjūčio 23 dieną), kurio dėka daugelis Lietuvoje sužino apie slaptųjų Molotovo–Ribentropo protokolų turinį. 1988 metų rugpjūčio 28 dieną su būreliu bendraminčių paskelbė bado akciją Vilniaus Katedros aikštėje, reikalavo paleisti politinius kalinius ir grąžinti juos į tévynę, reikalavo išvesti SSRS kariuomenę iš Lietuvos. Akcija tėsėsi 29 paras. Bado akcijos paskelbimo dieną įvyko garsiojo OMON provokacija, vadintama „bananų balius“. Praėjus mėnesiui Algimantas kartu su kitais milicijos suimamas, kur prasidėjo „milicijos kapitono Z. Bernoto smūgiai, smaugimas – likau kurčias, trūko būgneliai – atsidūriau ligoninėje. Ligoninėje kelis kartus mane tardė vyr. tardytojas V. Valašinas“. Lietuva dar okupanto ir pakalikų gniaužtuose...

1989 metų rugpjūčio 15 dieną LSSR prokuratūra A. Andreikai iškėlė dvi baudžiamąsias bylas:

už sovietinės kareivio uniformos

sudeginimą Kalnų parke, kartu su raudonu audeklu, kuris buvo traktuojamas kaip SSRS vėliava (1989 metų birželio 11 dieną) ir už nesankcionuoto mitingo bei eisenos prie KGB rūmų organizavimą (birželio 14 dieną).

Kadangi įvykiai Lietuvoje sparčiai keitėsi, brendo kardinalūs pokyčiai, patys baudžiamųjų bylų kurpėjai suprato savo darbo beprasmiškumą, pabūgo ir nutraukė bylas. Tačiau jo persekiojimai tėsėsi, kelis kartus gatvėje sumušamas, nuolat gaunami grasinimai. Algimantas pradėda slapstytis. Po visų lagerių, tardymų, sumušimų sveikata nuolat prastėja. Lietuvos Persitvarkymo Sajūdžio Tarybos žmonės pasiūlė, kol gyvybei gresia pavojus, išvykti į užsienį ir tuo pačiu pasigydyti. 1989 metų gruodžio 21 dieną pagal gautą iškvietimą, surinktų pinigų kelionei dėka Algimantas išvyko į Vokietiją. Ten atliktos keturios operacijos, apgydytas stuburas, generolo Plechavičiaus dukterės gydytojos Alinos Faigel dėka sutvarkyti dantys. Kaip rašo Algimantas, „kuno ir sielos lopymui bei išlaikymui Vokietija išleido per milijoną DM“.